Markku Helin 14.10.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on pyytänyt lausuntoani hallituksen esityksestä **HE 222/2026 vp**, joka koskee edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain 17 §:n muuttamista. Sen vuoksi saan kunnioittavasti esittää seuraavan.

Edunvalvontavaltuutus poikkeaa tavallisesta varallisuusoikeudellisesta valtuutuksesta siinä, että valtuuttaja ei kykene valvomaan valtuutetun toimintaa enää silloin, kun valtuutusta tarvitaan. Tämän vuoksi valtuuttajan itsemääräämisoikeudelle ei voida edunvalvontavaltuutuksen sääntelyssä antaa samaa merkitystä kuin muutoin, vaan valtuuttajan suojelun tarve korostuu. Takeita, jotka vaikeuttavat valtuutuksen väärinkäyttöä, tarvitaan myös yleisistä syistä, jotta edunvalvontavaltuutuksen maine turvallisena ja luotettavana instituutiona säilyisi.

Hallitus esittää nyt sääntelyn kehittämistä valtuuttajan itsemääräämisoikeutta hiukan lisäävään suuntaan. Jos valtuuttaja luottaa siihen, että valtuutettu kykenee sivuvaikutteista vapaana puolustamaan hänen etuaan, vaikka vastapuolena olisi joku lähimmän sukulaispiirin ulkopuolinen sukulainen, valtuuttaja voisi valtakirjassa rajoittaa esteellisyyttä.

Mielestäni varovainen muutos valtuuttajan itsemääräämisoikeutta korostavaan suuntaan on kannatettava. Hyödyt eivät ehkä ole suuria, mutta kenties valtakirjan tekeminen jossakin määrin helpottuu ja valtuutetun toimintamahdollisuudet vähän paranevat, kun esteellisyydestä johtuvat rajat siirtyvät loitommalle. Myös tarve määrätä esteelliselle valtuutetulle edunvalvoja tai vahvistaa varavaltuutetun valtuus vähenevät jossakin määrin. Valtuuttajan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisella niin pitkälti kuin mahdollista on lisäksi itseisarvonsa.

Oma kysymyksensä on, miten määritellään se henkilöpiiri, jonka osalta valtuuttaja voi rajoittaa esteellisyyttä. Ehdotuksen mukaan tähän henkilöpiiriin kuuluu muun muassa valtuutetun lapsenlapsi. Lapsenlapsi on kuitenkin yleensä isovanhemmilleen hyvin rakas ja läheinen, joten toivoisin lakivaliokunnan harkitsevan sitä, pitäisikö lapsenlapsi siirtää niiden sukulaisten joukkoon, joihin nähden esteellisyyttä ei voida rajoittaa.

Toinen huomautukseni koskee sitä, että mahdollisuus rajoittaa esteellisyyttä koskee ehdotuksen perustelujen ja – hiukan epäselvästi – myös lakitekstin mukaan vain oikeustoimia. Edustaminen hallinto- ja tuomioistuinasioissa jäisi siten laajemman esteellisyyssääntelyn piiriin. Edunvalvontavaltuutettu voisi täten valtakirjan nojalla edustaa valtuuttajaa esimerkiksi vahingonkorvausta koskevissa neuvotteluissa, mutta jos sopimukseen ei päästä, hän ei voisi edustaa valtuuttajaa tuomioistuimessa eikä ilmeisesti myöskään ohjeistaa juttua hoitavaa asianajajaa, sillä asianajaja ei voine ottaa ohjeita henkilöltä, joka on jäävi.

Nykyisin kaikki edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain esteellisyyssäännökset koskevat edustamista yleisesti. Sen vuoksi syntyy kysymys, onko tarpeen lisätä lain monimutkaisuutta sallimalla esteellisyyden rajoittaminen pelkästään oikeustoimien osalta. Mielestäni riskit, jotka esteellisyyden rajoittamisesta aiheutuvat, ovat jopa pienemmät silloin, kun asian ratkaisee puolueeton taho, tuomari tai hallintoviranomainen, verrattuna siihen, että sopijapuolet sopivat oikeustoimen ehdoista keskenään.

Kolmas huomautukseni on lakitekninen ja selkeään lakikieleen liittyvä. Ehdotetussa 17 §:ssä pyritään sääntelemään kaksi eri asiaa, esteellisyys ja esteellisyyden rajoittaminen. Tämän seurauksena pykälän 2 momentista tulee sangen ahdettu, ja pyrkimys pitää se mahdollisimman lyhyenä tekee siitä osin vaikeaselkoisen. Miksi esimerkiksi vaatimus nimenomaisesta määräämisestä mainitaan vain toissijaista ja varavaltuutettua koskevana, vaikka sama koskee ensisijaista valtuutettuakin? Lisäksi esteellisyyssääntelyn juoksu katkeaa, kun väliin sijoitetaan säännös esteellisyyden rajoittamisesta, ja tärkein esteellisyysperuste, eturistiriita, jää huomaamattomalle paikalle pykälän loppuun.

Lakitekstin selkeys paranisi mielestäni, jos 17 § jaettaisiin kahtia, joista toinen koskisi valtuutetun esteellisyyttä ja toinen esteellisyyden rajoittamista. Tällöin nykyinen 17 § voitaisiin pitää lähes ennallaan ja esteellisyyden rajoittamiselle jäisi enemmän tilaa uudessa 17a §:ssä:

17 §

Valtuutetun esteellisyys

Valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa, jos vastapuolena on:

1) valtuutettu itse, valtuutetun puoliso tai joku, jota valtuutettu edustaa, taikka valtuutetun tai hänen puolisonsa lapsi [tai lapsenlapsi];
2) valtuutetun tai hänen puolisonsa [lapsenlapsi] sisarus, vanhempi tai isovanhempi tai tällaisen henkilön puoliso tai valtuutetun sisaruksen lapsi.

(2. momentti poistetaan, 3 ja 4 momentti, kuten nyt)

17a §
Esteellisyyden rajoittaminen

Valtuuttaja voi edunvalvontavaltakirjassa määrätä, että valtuutettu saa edustaa häntä, vaikka asiassa olisi vastapuolena joku 17 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu henkilö. Määräys voidaan rajoittaa koskemaan tiettyä omaisuutta, asiaa tai oikeustointa.

Myös varavaltuutetun ja toissijaisen valtuutetun esteellisyyttä voidaan rajoittaa 1 momentissa säädetyin tavoin. Määräys, jolla valtuutetun esteellisyyttä on rajoitettu, ei koske varavaltuutettua eikä toissijaista valtuutettua, ellei valtakirjassa ole nimenomaisesti toisin määrätty.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2026

Markku Helin
professori (emeritus)